

مصوبه شورای عالی حوزه‌های علمیه

کلیات سطح چهار رشته حکمت متعالیه با گرایش‌های «الهیات بالمعنی الاخص» و «هستی‌شناسی»

متن مصوبه:

ماده ۱. عنوان

عنوان رشته حکمت متعالیه با گرایش‌های «الهیات بالمعنی الاخص» و «هستی‌شناسی» در مقطع سطح چهار است.

ماده ۲. تعریف

سطح چهار آموزشی- پژوهشی حکمت متعالیه، سومین مقطع از تحصیلات حوزوی در رشته فلسفه است، که طلاب پس از گذراندن این دوره با محوریت اسفار اربعه، توان تدریس، تحقیق، نقد، ارائه نظریه و پاسخ به نیازهای علمی و تخصصی پیرامون حکمت متعالیه با یکی از گرایش‌های فوق را کسب کرده و پس از دفاع از رساله، دانشنامه سطح چهار حکمت متعالیه با گرایش مربوطه را دریافت می‌کنند.

ماده ۳. اهداف

۱. تسلط بر مبانی، آراء و مسائل حکمت متعالیه؛
۲. تقویت توان پژوهش در حد تحلیل، نقد و ارائه نظریه در مباحث حکمت متعالیه؛
۳. ارتقاء توان پاسخگویی به نیازهای علمی تخصصی در مباحث حکمت متعالیه؛
۴. تأمین پژوهشگر مورد نیاز و زمینه‌سازی جهت تولید علم و توسعه دانش در زمینه حکمت متعالیه؛
۵. تأمین استاد مورد نیاز برای تدریس تخصصی در موضوعات و مسائل فلسفه اسلامی و حکمت متعالیه.

ماده ۴. ضرورت

۱. جایگاه ویژه مبانی حکمت متعالیه در فهم آیات و روایات معرفتی؛
۲. رسالت حوزه‌های علمیه در حفظ و تقویت فلسفه اسلامی بویژه حکمت متعالیه؛
۳. ضرورت پاسخگویی به شبهات گوناگون اعتقادی و مقابله با فلسفه‌های وارداتی.

ماده ۵. سیاست‌ها

۱. اهتمام به ارتقاء فضائل و ملکات اخلاقی و معنوی طلاب؛
۲. اهتمام به بهره‌گیری از سنت‌های کارآمد حوزوی، فناوری‌ها و روش‌های نوین و مؤثر در آموزش و پژوهش؛
۳. اهتمام به رویکرد نقادانه و نظریه‌پردازانه، با طرح دیدگاه‌های چالشی مرتبط با حکمت متعالیه؛
۴. اهتمام به تأمین نیازهای علمی حوزه علمیه و جامعه اسلامی در زمینه فلسفه اسلامی؛
۵. تأکید بر بهره‌گیری از زبان تخصصی رشته در فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی؛
۶. اهتمام به اتقان محتوای مباحث با روش اجتهادی و پرهیز از سطحی‌نگری.

ماده ۶. نظام آموزشی

نظام آموزشی سطح چهار، نیم‌سال، درسی و حضوری است. طول دوره با احتساب پایان‌نامه حداقل ۱۰ و حداکثر ۱۲ نیم‌سال خواهد بود.

مصوبه شورای عالی حوزه‌های علمیه

ماده ۷. شرایط پذیرش

۱. احراز صلاحیت‌های عمومی و اخلاقی بر اساس آیین‌نامه‌های مصوب؛
 ۲. دارا بودن مدرک علمی سطح سه رشته فلسفه اسلامی؛
 - تبصره: پذیرش طلاب دارای مدرک علمی سطح سه عمومی یا سایر رشته‌ها، که نه‌ایه الحکمه، نمط‌های ۳، ۴ و ۵ اشارات و شواهد الربوبیه یا در حد آن را خوانده باشند، مشروط به گذراندن دروس پیش‌نیاز، مجاز است.
 ۳. قبولی در آزمون ورودی از دروس تخصصی و زبان تخصصی و مصاحبه علمی؛
 ۴. احراز توانایی‌های لازم در مهارت‌های خواندن، درک مطلب و نگارش به زبان عربی از طریق برگزاری آزمون و یا ارائه مدرک معتبر.
- ماده ۸. جدول دروس پیش‌نیاز

ردیف	عنوان درس	ساعت	اهداف
۱	معرفی حکمت اشراق	۳۲	شناخت مبانی، اصول، قواعد و مسائل خاص حکمت اشراق
۲	علم النفس	۳۲	تبیین عقلی مسائل علم النفس فلسفی از قبیل: انواع نفس، وحدت یا کثرت نفس، قوای نفس، رابطه نفس و بدن، وحدت یا کثرت نوعی نفس، تجرد نفس، حرکت جوهری نفس، حدوث یا قدم نفس، امکان یا استحالة تناسخ، جاودانگی نفس، سعادت نفس
۳	معرفت‌شناسی	۳۲	بررسی و نقد دیدگاه‌ها و مکاتب معرفت‌شناسی و اثبات ارزش شناخت و اعتبارسنجی راه‌ها و ابزار شناخت، ضمن پاسخ به شبهات مطرح
۴	عرفان نظری	۳۲	آشنایی با مبانی، قواعد، روش و مسائل اساسی عرفان نظری از دیدگاه اسلام مانند: توحید عرفانی و انسان کامل
۵	فلسفه اخلاق	۳۲	شناخت حقیقت مفاهیم اخلاقی، مبانی و معیارهای صدق گزاره‌های اخلاقی و نقد و بررسی نظریات و مکاتب مهم
۶	فلسفه علم	۳۲	تحلیل و بررسی عقلانی تاریخ، ماهیت، مبانی، روش‌ها، شیوه‌ها، ابزارها، لوازم و نتایج علوم تجربی، ضمن بررسی و نقد مکاتب و آراء مهم مانند: «پوزیتیویسم»، «تأییدپذیری»، «ابطال‌پذیری»، «بر ضد روش» و «ساختار انقلاب‌های علمی»
۷	مباحث جدید کلامی	۳۲	بررسی مباحث اصلی فلسفه دین و مسائل مهم جدید کلامی مانند: هرمنوتیک، زبان دین، حقیقت وحی، حقیقت معجزه و مسأله شر
جمع ساعات		۲۲۴	

تبصره: فارغ التحصیلان سطح سه فلسفه اسلامی و طلابی که دروس پیش‌نیاز را در مراکز معتبر گذرانده باشند، در صورت مطابقت هشتاد درصدی سرفصل‌ها، از گذراندن این دروس معاف هستند.

شورای عالی حوزه‌های علمیه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مصوبه: ۱۰۱۸

شماره جلسه: ۱۲ (دوره هفتم)

تاریخ جلسه: ۱۳۹۵/۰۶/۱۲

تاریخ ثبت: ۱۳۹۵/۰۹/۲۹

مصوبه شورای عالی حوزه‌های علمیه

ماده ۹. عناوین و مشخصات کلی دروس

ردیف	عنوان درس	ساعت
۱	خارج اصول (دو سال)	۲۲۰
۲	خارج فقه (دو سال)	۲۲۰
۳	بررسی اجتهادی آیات و روایات فلسفی	۹۶
۴	تحقیق فقهی و اصولی ۱ و ۲	۶۴
۵	دروس تخصصی مشترک	۳۸۴
۶	دروس تخصصی اختصاصی گرایش‌ها	۱۹۲
۷	رساله علمی (پایان‌نامه)	۲۸۸
جمع ساعات		۱۴۶۴

۱. طلاب موظفند در طول دوره آموزشی، در یک درس خارج شرکت کنند. با توجه به متوسط دوره تحصیل (۴ سال)، دو سال آن به علم اصول و دو سال دیگر به علم فقه اختصاص می‌یابد.
تبصره: چنانچه دوره آموزشی سطح چهار برای طلبه‌ای بیش از چهار سال به طول انجامد، وی موظف است در این مدت نیز در یک درس خارج شرکت نماید.
۲. مراکز تخصصی و مؤسسات آموزش عالی حوزه‌ای موظفند با تعیین استاد راهنما و ارزشیابی جزوات درس خارج طلاب (تقریر درس استاد + تحقیقات و اظهار نظرهای طلبه) بر کیفیت تحصیل در درس خارج نظارت نمایند.
۳. طلاب موظفند در دو سال اول درس خارج، تحت نظر استاد راهنما، سالی یک تحقیق فقهی یا اصولی تدوین و برای ارزیابی به واحد آموزشی تحویل نمایند.
۴. درس خارج اصول به مباحثی اختصاص می‌یابد که در استنباط مسائل فلسفی از متون آیات و روایات کاربرد بیشتری داشته باشد.
۵. درس بررسی اجتهادی آیات و روایات فلسفی در سال‌های آخر تحصیلی ارائه می‌شود و به بررسی آیات و روایات مرتبط با موضوعات و مسائل فلسفی به صورت اجتهادی و فقیهانه می‌پردازد.

ماده ۱۰. جدول دروس تخصصی

الف) دروس مشترک

ردیف	عنوان درس	ساعت	هدف
۱	روش‌شناسی حکمت متعالیه و کارکرد آن	۳۲	شناخت و تبیین روش‌های عقلی، شهودی، نقلی و تأویل و بیان نقش آنها در حکمت متعالیه و تبیین روش صدرا در بهره‌گیری از آیات و روایات و بیان کارکرد حکمت متعالیه در فهم متون دینی

مصوبه شورای عالی حوزه‌های علمیه

۲	وجود و ماهیت	۳۲	بررسی استدلالی مباحث وجود و ماهیت با رویکرد تطبیقی و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه
۳	وحدت و کثرت وجود	۳۲	بررسی استدلالی مباحث وحدت و کثرت وجود با رویکرد تطبیقی و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: تشکیک وجود (وحدت در عین کثرت و کثرت در عین وحدت)، انحاء وجود برای ماهیت واحد، حمل حقیقه و رقیقه و قاعده بسیط الحقیقه کل الاشياء
۴	هستی‌شناسی ادراک	۴۸	بررسی استدلالی مباحث هستی‌شناسی ادراک با رویکرد تطبیقی و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: حقیقت علم، نحوه وجود، اقسام، مراتب و انواع علم و ادراک، نحوه وجود کلیات در ذهن، اتحاد علم و عالم و معلوم، هستی‌شناسی وجود ذهنی، معرفت حقیقی از حیث انطباق، اقسام و انواع معرفت
۵	علیت	۴۸	بررسی استدلالی مباحث علّیت با رویکرد تطبیقی با فلسفه غرب و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: حقیقت رابطه علّیت و احکام علت و معلول (ضرورت، عمومیت، تلازم و سنخیت)
۶	ثابت و متغیر	۳۲	بررسی استدلالی آراء در مباحث ثابت و متغیر با رویکرد تطبیقی و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: ماده و صورت، مادی و مجرد، تغیر و حرکت، حرکت جوهری و ربط ثابت و متغیر
۷	حدوث و قدم	۳۲	بررسی استدلالی آراء در مباحث حدوث و قدم با رویکرد تطبیقی و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: حقیقت سبق و لاحق، اقسام حدوث و قدم، ربط حادث و قدیم، حدوث عالم و لوازم و نتایج آن
۸	خداشناسی در حکمت متعالیه	۳۲	بررسی استدلالی آراء در مباحث خداشناسی با رویکرد تطبیقی و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: برهان صدیقین، مسأله شر، توحید، قضا و قدر
۹	نفس‌شناسی در حکمت متعالیه	۳۲	بررسی استدلالی مباحث تجرد نفس، حدوث و قدم نفس، وحدت و کثرت نفوس، قوای نفس، حرکت جوهری نفس و ارتباط نفس و بدن از دیدگاه حکمت متعالیه با توجه به آیات و روایات
۱۰	نبوت در حکمت متعالیه	۳۲	شناخت حقیقت وحی و نبوت و ضرورت ولایت و خلافت در حکمت متعالیه و تحقیق حق در مسأله و نقد دیدگاه‌های رقیب
۱۱	معادشناسی در حکمت متعالیه	۳۲	بررسی استدلالی مباحث معاد از جمله: مرگ، تناسخ، معاد جسمانی و روحانی و انواع ابدان از دیدگاه حکمت متعالیه با توجه به آیات و روایات
جمع ساعات		۳۸۴	

مصوبه شورای عالی حوزه‌های علمیه

ب) دروس اختصاصی

۱. دروس اختصاصی گرایش «الهیات بالمعنی الاخص»

ردیف	عنوان درس	ساعت	اهداف
۱	مفهوم و برهان‌پذیری خدا	۳۲	بررسی استدلالی و مقایسه‌ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: مفهوم یا نامفهوم بودن خدا، نامحدود بودن خدا و محدودیت قوای ادراکی انسان، کیفیت انتزاع مفهوم از خدا، مفهوم فلسفی خدا و تطبیق آن با کتاب و سنت، و امکان یا امتناع اثبات وجود خدا
۲	راه‌های شناخت و اثبات وجود خدا	۳۲	بررسی استدلالی و مقایسه‌ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: روش‌های علم به خداوند، براهین وجود محور و مخلوق محور، و راه فطرت
۳	توحید	۳۲	بررسی استدلالی و مقایسه‌ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: نسبت صفات با ذات الهی، توحید ذاتی (مقایسه آن با تشکیک وجود)، صفاتی و افعالی از دیدگاه متکلمان عرفا و حکمت متعالیه
۴	صفات خدا ۱	۳۲	بررسی استدلالی و مقایسه‌ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: ملاک ذاتیت صفات، علم پیشین، علم به معلومات و نسبت علم الهی با اختیار انسان از دیدگاه مشاء، اشراق، عرفان، معتزله و صدرالمآلهین
۵	صفات خدا ۲	۳۲	بررسی استدلالی و مقایسه‌ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در معنانشناسی و هستی‌شناسی اوصافی مانند: قدرت، حیات، اراده، عدالت، حکمت، عنایت و بررسی تطبیقی با کتاب و سنت
۶	فعل خداوند	۳۲	بررسی استدلالی و مقایسه‌ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در معنا، منشاء، هدف‌داری، ویژگی‌ها، عمومیت و مراتب فعل خداوند (ما سوی الله) و بررسی حدوث و قدم عالم، سریان عشق و محبت در نظام معالیل و چگونگی ربط شرور با خیر مطلق
جمع ساعات		۱۹۲	

۲. دروس اختصاصی گرایش «هستی‌شناسی»

ردیف	عنوان درس	ساعت	اهداف
۱	واجب و ممکن	۳۲	بررسی استدلالی و مقایسه‌ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: مواد ثلاث، معنا و موضوع امکان، مناط احتیاج به علت، قاعده الشیء ما لم یجب لم یوجد، واجب الوجود واجب من جمیع الجهات
۲	وجود رابط و مستقل	۳۲	بررسی استدلالی و مقایسه‌ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: وجود مستقل، رابطی و رابط، ویژگی وجود رابطی، وجود معلول رابط است یا رابطی از دیدگاه مشهور فلاسفه، علامه دوانی و حکمت متعالیه

شورای عالی حوزه های علمیه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مصوبه: ۱۰۱۸

شماره جلسه: ۱۲ (دوره هفتم)

تاریخ جلسه: ۱۳۹۵/۰۶/۱۲

تاریخ ثبت: ۱۳۹۵/۰۹/۲۹

مصوبه شورای عالی حوزه های علمیه

۳	زمان و مکان	۱۶	بررسی استدلالی و مقایسه ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در موضوع زمان (اثبات وجود، حقیقت، ویژگی ها - مانند متناهی یا نامتناهی بودن - و زمان مشترک)، مکان (اثبات وجود، حقیقت - سطح جسم حاوی، بعد مقطور، فراغ متوهم، بعد موهوم، یا حجم متزعز - و ویژگی ها) و معنا و امکان خلأ
۴	جوهر و عرض	۳۲	بررسی استدلالی و مقایسه ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: تعریف، مغایرت، انواع و اقسام جوهر و عرض و بررسی مصادیق مهم هر یک
۵	ماده و صورت	۱۶	بررسی استدلالی و مقایسه ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: هستی شناسی ماده و صورت، اصل و نحوه ترکیب جسم از هیولا و صورت جسمیه، ویژگی های هیولا (با عنایت به دیدگاه آقای مصباح) و بررسی حقیقت، اقسام و ویژگی های صور نوعیه
۶	عوالم وجود	۳۲	بررسی استدلالی آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در اثبات، ویژگی ها و مراتب عالم (صادر اول، عقول طولی، عقول عرضی، عالم مثال، عالم ماده) و بررسی کیفیت صدور کثیر از واحد
۷	خداشناسی در حکمت متعالیه (۲)	۳۲	بررسی استدلالی و مقایسه ای آراء و اثبات دیدگاه حکمت متعالیه در مسائلی مانند: معرفت خدا، حقیقت صفات خدا و کیفیت اتصاف ذات به آن، تقسیمات صفات (صفات ذات و صفات فعل، صفات ثبوتی و صفات سلبی) و بررسی صفاتی مانند علم، اراده، قدرت، خلق لا من شیء و نظام احسن (مسأله شر)
جمع ساعات		۱۹۲	

رضا استادی

دبیر شورای عالی حوزه های علمیه

رضا استادی

۹۵/۱۰/۱۰